

Stig Strömholm¹

Quod omnes tangit – en rättsprincips väg till Sverige

Den 21 februari 1518 skrev riksföreståndaren Sten Sture d.y. ett brev till biskop Vincentius av Skara och ”öfrige Riksens Råd i Westergötland”. Det rörde ett ytterst viktigt och angeläget storpolitiskt ärende. Striden mellan herr Sten och ärkebiskop Gustaf Trolle, som hade stöd hos unionskungen i Danmark, rasade som häftigast. Brevet hade uppenbarligen till syfte att vinna eller vidmakthålla stöd för Sten Stures politik bland de ledande i en viktig provins med gräns mot danskt område. Riksföreståndaren hade i november året dessförinnan förmått ett möte med bred representation från olika stånd och olika orter att fatta beslut om att ärkebiskopen skulle avsättas och hans borg Stäket jämnas med marken. Visserligen hade svenska biskopar – mer eller mindre godvilligt² – i sin egenskap av ledamöter av riksrådet deltagit i beslutet, men detta var en uppenbar kränkning av kyrkan och ett klart ingrepp i dess rättsliga ställning. Den påvlige legat som residerade i Danmark uppmanade den svenske riksföreståndaren att inkalla ett herremöte och sända några delegater därifrån till Danmark för att komma samman med den danska riksledningen på S:t Görans dag (d.v.s. den 23 april) 1518. Sten Sture var inte beredd att utan vidare efterkomma uppmaningen.

¹ Förf. vill tacka professorerna Sven Lundkvist och Herman Schück för värdefull hjälp med att finna dokumentationen till denna artikel, som – det bör klart sägas – bygger helt och hållet på tryckta källor.

² I sin stora monografi Riksföreståndaren och makten. Politiska utvecklingslinjer i Sverige 1512–1517 (Lund 1957, Skr. Utg. av Vetenskaps-Societeten i Lund 12), som alltså jämt torde vara den mest ingående undersökningen av perioden, uttalar Gunnar Westin (s. 508) att biskoparna utan tvivel deltagit i beslutet under tvång.

I brevet till västgötaherrarna klagör herr Sten motiven för sin inställning: ”om noget herremöte beramme i swa stackot tiid, och tädhen skicke nogre med fulle macht tiill Danmarch Tycker mich eij bestandeligt bliffwe i lengden. För thy the kunne eij alle swa hastelige tiill hopa komma som swadane mercheliige befallninger wtgiffwe skole ther Richesins allis voris och then menige mantz i Riichit wälfarth och saliighet oppa henger ...” Han hade skrivit till legaten att han avsåg att göra sitt bästa för att så snart det var möjligt ”förscriffwe eth almenneligith herremöte, ther alle komme kunne som ther om med oss i forhandling bör ath ware, *för thy ath thet som alle pa gelder bör och aff allom samtickas*” (kurs. här).³

Den princip som riksföreståndaren här anför som motiv för inkallandet av ett ”allmänt herremöte”, där alla berörda kan delta, torde här för första gången uttalas i ett offentligt dokument på svenskt språk.⁴ I latinsk språkdräkt var principen i gengäld känd och flitigt återopad sedan åtminstone tre århundraden innan den sålunda på folkspråket debuterade i den europeiska periferin. Att den också där var känd för universitetsutbildade teologer kan hållas för visst, och troligen var den i någon form åtminstone till sitt väsentliga idéinnehåll bekant för det mycket tunna skikt av den världsliga eliten som hade intresse och kunskaper på det statsrättsliga och konstitutionella området. I kretsen kring Sten Sture d.y. fanns åtminstone en aktiv medarbetare som måste ha varit väl förtrogen med inte endast principen utan också den omfattande diskussion som växt fram kring dess tillämpning i olika kyrkliga och världsliga sammanhang. Det var den valde biskopen i Linköping Hemming Gadh, som hade stor erfarenhet från den romerska curian. Principen förekommer i olika lydelse. Den enklaste och klaraste – ”standardformuleringen” – är den som kommit att upptagas bland de *Regulae Juris* som fogades såsom bihang till *Liber sextus*, påven Bonifatius VIII:s utgåva år 1298 av de kanoniskrättsliga texter som tillkommit efter Gregorius IX:s dekretal-

³ Handlingar rörande Skandinaviens historia. Tjugofjärde delen (Nya Handlingar rörande Skandinaviens historia. Fjortonde delen.) Utg. av Kongl. Samfundet för utgivande af Handskrifter rörande Skandinaviens Historia. I eget förlag. Sthlm 1840. Hörbergskas Boktryckeriet, s. 115 f.

⁴ Herman Schück i Riksdagen genom tiderna (av Herman Schück, Göran Rystad, Michael F. Metcalf, Sten Carlsson och Nils Stjernquist). utg. av Sveriges Riksdag/Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond, andra uppl. 1992, s. 42. Schück förmodar att för de juridiskt lärda prelater som läste riksföreståndarens brev måste återopandet av grundsatsen ”ha tett sig som ett hån” när det förekom i detta sammanhang.

samling år 1234: *Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari*.⁵ Det skall emellertid påpekas att detta bihang, vars åttioåtta *regulae* så gott som uteslutande utgöres av principer hämtade från den världsliga romerska rätten, inte synes ha uppfattats som en del av den påvliga lagstiftningen och att bihanget liksom dess sannolika kompilator, romanisten Dinus Mugellanus, till skillnad från de i arbetet på *Liber sextus* deltagande kano-nisterna inte omnämnes i Bonifatius VIII:s bulla *Sacrosanctae Romanae Ecclesia*, som kan sägas utgöra dekretalsamlingens stadfästelseurkund. Omnes tangit-principen, sådan den formuleras i *Regulae Juris*, kan således inte utan vidare uppfattas som ett gällande kanoniskt stadgande av samma slag som dekretalerna.⁶

När denna korta och klara text framlades, hade principen redan ett långt och framgångsrikt liv bakom sig, och den skulle få ännu större betydelse under ytterligare flera århundraden. Varifrån kom den? När åberopades den först?

Habent sua fata regulae, frestas man här travestera ett välbekant talesätt, som rör böckers öden. Det synes råda allmän enighet bland de lärde om att *Quod omnes tangit*-principen har sitt ursprung i en sen, högeligen speciell regel med strikt begränsat användningsområde i det stora justi-

⁵ Münsterscher Kommentar zum Codex Iuris Canonici utner besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Deutschland, Österreich und der Schweiz, hrsgg. von Klaus Lüdicke, Essen 1984 (lösbladsutgåva, status efter 31:a kompletteringen 1999), band I, canon 119 med kommentar av Helmuth Pree, s. 15. Se också Y. Congar, "Quod omnes tangit, ab omnibus tractari et approbari debet", *Revue historique de droit français et étranger*, 4e série 36 (1958), s. 210–259, på s. 213 med not 14. Congars framställning torde vara den mest ingående och väldokumenterade beskrivningen av principens tidiga utveckling i den medeltida såväl kanoniska som världsliga rätten i Europa. Översiktliga framställningar finns vidare hos G. Post (se not 10 nedan) och i Brian Tierney, *The Idea of Natural Rights. Studies on Natural Rights, Natural Law, and Church Law, 1150–1625*, Grand Rapids och Cambridge 1997 (Emory University Studies in Law and Religion), s. 283 ff., och samme förf., *Foundations of the Conciliar Theory. The Contribution of the Medieval Canonists from Gratian to the Great Schism*. Enlarged new ed., Leiden 1998, passim, ssk. s. 43 ff. och 173 ff. – I Brian Tierney's arbete från 1998 återges med hänvisning till kommentaren (sannolikt också av den nedan i not 6 nämnde romanisten Dinus Mugellanus) *De reg.jur.Reg. XXXIX* lydelsen *Illud quod omnes tangit secundum iuris utriusque regulam ab omnibus debeat communiter approbari*.

⁶ Om *Liber sextus'* tillkomst, bullan *Sacrosanctae Ecclesiae Romanae* (1298), de åttioåtta *Regulae iuris* och Dinus Mugellanus, se Joh. Friedr. von Schulte. *Die Geschichte der Quellen und Literatur des Canonischen Rechts von Papst Gregor IX. bis zum Concil von Trient*, Stuttgart 1877, s. 34 ff.

nianska lagverket *Corpus juris civilis*. Den ifrågavarande bestämmelsen, som tillkommit genom kejserlig lagstiftning år 531 e.Kr., handlar om villkoren för att ett förmyndarskap, som utövas av flera personer, skall upphöra med rättslig verkan för alla parter.⁷ Det kan te sig märkligt att denna rättsregel kunde få den räckvidd och den tyngd som den faktiskt kom att uppnå efter sex eller sju århundraden. Visserligen fanns i den justinianska rätten några spridda stadganden – också med högst speciella tillämpningsområden – där den generella idén att den vars rätt berördes måste höras innan beslut fattades. Ett sådant ställe avser ändringar av vattendrags lopp med verkningar för angränsande fastigheter, ytterligare en annan text i digesterna rör speciella fall av processgemenskap.⁸ Ett processrättsligt stadgande med åtminstone likartad inriktning förtjänar vidare att nämnas; det föreskriver att i varje mål (underförstått: med flera parter) avgörandet bör träffas i närvaro av alla dem som saken rör.⁹

Att uppställa någon allmän regel baserad på dessa inom helt olika områden förekommande stadganden var med säkerhet främmande för den justinianska rättens kompilatorer och även för dess tidiga uttolkare på 1000- och 1100-talen.¹⁰ Det är en lång väg mellan dessa blygsamma begynnelse och den utveckling som en ledande engelsk rättshistoriker, biskop William Stubbs, i ett klassiskt verk om den engelska konstitutionens historia från 1896, karakteriserade som steget från "a mere legal maxim into a great and constitutional principle". Steget togs enligt Stubbs, vars principiella ståndpunkt i denna del veterligen inte har vederlagts, för Englands del när "Quod omnes tangit" år 1295 återopades av Edward I i ett brev till ärkebiskopen av Canterbury i vilket konungen uppmanar denne prelat att sända representanter för prästerskapet till ett riksmöte.¹¹

⁷ *Codex Iustinianus* 5, LIX, 5, 1. Den avslutande motiveringen för regeln lyder: "etenim absurdum est solvi tutelam nec consentiente, sed forsitan et ignorante eo, qui tutor fuerat ordinatus" – "det skulle vara orimligt att från förmyndarskapet entlediga även den förordnade förmyndare som inte samtyckt därtill och kanske inte ens visste om det."

⁸ *Digesta* XXXIX, 3, 8: *Digesta* III, 3, 31 § 2 och III, 5, 30 § 7.

⁹ *Digesta* XLII, 2, 47: *De unoquoque negotio praesentibus omnibus, quos causa contingit, iudicari oportet*. Om detta stadgandes användning i den kanonistiska litteraturen i början av 1200-talet, se Congar, ovan i not 5 a.a., s. 212, not 9.

¹⁰ Om dessa ställen se G. Post, *A Romano-Canonical Maxim, "quod omnes tangit", i Traditio*, Studies in ancient and medieval history, thought and religion, vol. IV, New York 1946, s. 197–251, s. 200f. och Congar, ovan i not 5 a.a., s. 211.

¹¹ Post, ovan i not 10 a.a., s. 198.

Det måste till att börja med konstateras, när man vill försöka följa Quod omnes tangit-principens utveckling, att de romerskrättsliga texter som legat till grund för den hörde hemma på det privaträttsliga och civilprocessuella området. Iakttagelsens betydelse skall inte överbetonas, eftersom den från 1700-talet och framför allt sedan 1800-talet tämligen klara skiljelinjen mellan privat och offentlig rätt (som för övrigt år 2007 inte längre är lika klar som ännu några årtionden tidigare – *habent sua fata* också *ordines regularum* ...) ännu inte hade utstakats av de medeltida juristerna och knappast ens kan anses ha varit dem principiellt bekant.¹² Icke desto mindre bör det fastslås att den här undersökta principen i sitt ursprungliga romerskrättsliga sammanhang inte hänförde sig till representanter för vare sig oorganiserade grupper, som befolkningen i ett visst område, eller organiserade kollektiv av det slag som florerade i den romerska staten. Och på samma sätt som de första generationerna av medeltida romanister och kanonister ännu inte utvecklat distinktionen mellan privat och offentlig rätt, på samma sätt skulle det dröja ett stycke in på (den kontinental) senmedeltiden innan de rättslärde vågade sig på gränsöverskridande och generaliserande formuleringar av allmänna principer. Mellan de här nämnda romerskrättsliga utgångspunkterna och de politiska texterna från 1295 och 1518 var avståndet stort. De förra hade giltighet i fråga om enskilda individers förhållanden. När omnes tangit-maximen återopades av kung Edward I av England i hans "writ" om ett riksmöte år 1295 eller av riksföreståndaren Sten Sture d.y. i hans – ännu blott planerade och med hänsyn till både bestämda intentioner och bestämda adressater utformade – inbjudan till "herremöte" år 1518, kunde det inte gärna ens i den grövsta propagandistiska framställning påstås handla om en inbjudan till *omnes – alla – individer*, som var för sig på sitt sätt skulle kunna beröras av de ärenden som skulle avhandlas.

Mellan bestämmelsen i Codex Iustinianus 5, LIX, 5, 1 och möjligheten att utnyttja omnes tangit-principen i dessa kallelser måste tydligen ligga en utvecklingsprocess, som omfattade minst två steg eller, om man så vill, två tankeled: dels idén om och accepten av någorlunda fasta och avgränsade grupp- och intresseföreträdande kollektiv med egen identitet och rättspersonlighet inom statens ramar, dels föreställningar om sådana gruppers representation genom enskilda företrädare med makt att rättsligt binda sina uppdragsgivare.

¹² Post, a.a., s. 199.

Det första ledet var inte något för den romerska rätten nytt och främmande; både prästkollegier, religiösa sammanslutningar och olika bolagsformer fanns redan mycket tidigt i de romerska juristernas arsenal av samhälleliga organisationsformer. Här kunde också den kanoniska rätten lämna betydelsefulla bidrag hämtade både från domkapitel, kyrkliga kollegier av olika slag och snart också munkordnarnas rättsliga strukturer.

Representationsidéer var inte på samma sätt etablerade; privaträttsliga fullmakter var uppenbarligen ett institut av helt annat slag. Här kunde den justinianska rätten inte på samma sätt ge vägledning åt de medeltida juristerna, och kanonisterna måste i högre grad än eljest på egen hand finna former som svarade både mot den kyrkliga verksamhetens särart och mot de föreställningar om samhällets struktur som började växa fram under 1100- och 1200-talen. I själva verket torde det ha varit mer förenligt med den organiska syn på de mänskliga samhällena som (med rötter både i antikt statstänkande och i germanska traditioner) dominerade åtminstone i tidig medeltid att uppfatta samhällsordningen så att "huvudet" – fursten, påven, biskopen – ansågs "representera", d.v.s. både tänka, besluta och tala för, "kroppen" – menigheten – snarare än att tänka sig att denna "kropp" kunde och skulle utse företrädare som förde dess talan inför dess "huvud". Frågeställningens nyhet och problematiska karaktär framgår inte minst av de svårigheter som den kanoniskrättsliga doktrinen förefaller att ha haft när det gällde att precisera vilka beslut av ett kyrkligt kollektiv – kollegium eller kapitel – som hade bindande verkan för alla medlemmar om det omfattats av en majoritet och vilka som för att bli bindande måste gillas av samtliga var för sig, *uti singuli*.¹³ Som det blir tillfälle att strax återkomma till, kommer den kanoniskrättsliga utvecklingen att efter kyrkans långa krisperiod under 1300-talet och 1400-talet snarast att koncentreras till sådana frågor.

Det är emellertid i den kanonistiska doktrinen och i de kyrkliga myndigheternas, i första hand påvestolens, författningar och beslut som quod omnes tangit-maximen genomgår den tidiga utveckling som skall göra den till en konstitutionell princip av allmän räckvidd. Att den skulle komma att tillämpas tidigt i de prästerliga kollektiven är inte förvånande. Redan i slutet av 1100-talet skriver den rättslärde Bernhard av Pavia: "Man må veta att i de ärenden som det ankommer på kapitlet att utföra eller förordna om samtligas samtycke måste inhämtas, *så att det som angår*

¹³ Se Congar, ovan i not 5 a.a., s. 212–214.

alla gillas av alla.” (kurs. här).¹⁴ Denna text ger anledning att peka på de två tolknings- och utvecklingsmöjligheter som omnes tangit-principen från början bär på: den kan så att säga i första hand ses som en grundsats av *öppenhet*, med udden riktad mot beslutsprocesser där härskare eller oligarkiska grupper avgör ärenden utan att vare sig tillkalla eller lyssna till de berörda, men den kan också uppfattas som en princip med *intern* riktning, vars främsta syfte är att garantera den enskilde gruppmedlemmens rätt mot majoriteten.

Det äldsta belägget för quod omnes tangit-principens användning i ett beslut av den starkaste bland prejudikatbildande instanser, den romerska kurian, är inte daterat men det härrör från Innocentius III:s pontifikat (1198–1216). Prejudikatvärdet förhöjdes otvivelaktigt ytterligare av att ifrågavarande påvliga dekretal uttryckligen hänvisar till ”den kejsrerliga rätten”. Det ärende som avgörs i fallet har knappast någon omfattande räckvidd; det kan snarast betecknas som förvaltningsrättsligt; men det är lätt att förutse förlängningar och utvidgningar. Fallet handlar om huruvida biskopen ensam kan utnämna och avsätta prostar i sitt stift eller om han därvid måste konsultera stiftets ärkedjäkne (*archidiaconus*). Den senare hade vid denna tid kommit att bli biskopens närmaste man och hans ställföreträdare i stiftsledningen. Innocentius III stannar för den senare principen med motiveringen att prostarnas verksamhet angår både biskop och ärkedjäkne.¹⁵

Man har emellertid efter Innocentius III:s dekretal ännu ett gott stycke väg kvar till den punkt där quod omnes tangit-maximen, frikopplad från sitt process- och förvaltningsrättsliga sammanhang, återopas i en politisk och statsrättslig argumentation. Diskussionen om dess användning vid beslut av kollegiala församlingar kretsar alltjämt kring förfarandet och dess verkningar, framför allt frågan om ett sådant beslut rör kollektivet enbart, om det binder enskilda medlemmar eller om det är av sådan art – t.ex. ofrånkomligt för att kollegiets verksamhet överhuvudtaget skall kunna fortsätta – att majoritetens beslut måste anses förpliktande även för dem som inte personligen deltagit. Principens privaträttsliga och civil-

¹⁴ Post, a.a., s. 203. Congar, a.a., s. 213.

¹⁵ *Quum juxta imperialis sanctionis auctoritatem ab omnibus quod omnes tangit approbari debeat, et quum commune eorum decanus officium exerceat, communiter est eligendus, vel etiam amovendus.* ”Emedan i kraft av ett kejsrerligt beslut det som berör alla bör gillas av alla och emedan prosten utövar ett ämbete som berör dem gemensamt, skall han också utses och likaså avsättas av dem gemensamt.” Citerat efter Congar, a.a., s. 210, not 1.

processuella ursprung har således ännu inte upphört att göra sig gällande, och så tycks också, som vi avslutningsvis skall beröra härnedan, fallet ha förblivit – eller kanske snarare åter blivit – när det gäller dess tillämpning inom de kyrkliga kollektiven.¹⁶ Det måste emellertid samtidigt hållas i minnet att processrätten vid denna tid var av central betydelse i det politiska livet; det var i mycket stor utsträckning i den rikt utvecklade och flitigt analyserade civilprocessen som man sökte politikens former. Det kan här räcka med att erinra om det karakteristiska uttrycket ”döma till konung” i svensk medeltidsrätt.

Yves Congar framhåller i sin ovan (not 5) nämnda undersökning att det vid sidan av det romerskrättsliga inflytandet redan inom den kyrkliga sfären fanns en stark, fornkyrklig och ursprungligen bibliskt grundad tradition för samråd och inhämtande av samtycke i frågor om både kyrkans styrelse, sakrament och trosfrågor och att denna tradition stod i motsättning till den hierarkiska struktur som tidigt också blivit en del av kyrkans organisation.¹⁷ Nya impulser kom från de religiösa samfunden under 1200-talet. När den benediktinska kongregationen i Hambury i Normandie år 1248 beslöt att årliga generalkapitel – således församlingar av alla ordensbröder – skulle bli obligatoriska, återopas *quod omnes-maximen* uttryckligen. I England har särskilt Sir Ernest Barker betonat dominikanordens betydelse som impulsgivare under det engelska parlamentets tidiga utveckling från mitten av 1200-talet. Som Congar säkert med rätta påpekar fanns dock vid denna tid i de högst utvecklade europeiska länderna så många och starka inflytelser, som arbetade i riktning mot representation och konsultation i de offentliga beslutsprocesserna att det inte är sannolikt att någon enskild institution kan tillskrivas avgörande betydelse. Redan i det feodala samhällssystemet med dess rötter i germanska sedvänjor var samråd i viktiga ärenden en välbekant och väletablerad tradition, och de allt viktigare städernas kommunala styrelse erbjöd också både exempel och influenser. Congar anför exempel från de spanska monarkierna, kejsar Fredrik II:s sydtalienska rike och även Frankrike, där den starka monarkin emellertid redan under Filip den sköne omkring 1300 tycks ha intagit en mindre öppen hållning inför representationsidéerna; någon uttrycklig kunglig accept av *quod omnes tangit-maximen* synes inte vara belagd. Den kyrkliga koncilierörelsen under och efter den stora schismen lämnade med sin ofta högt utvecklade

¹⁶ Congar, a.a., s. 14.

¹⁷ Congar, a.a., s. 228.

argumentation intellektuella bidrag, som inte minst kom att bli av betydelse för den konstitutionella debatten i England och Frankrike under 1500- och 1600-talen.

De situationer där omnes tangit-principen uttryckligen eller i omskrivning åberopades med särskild energi av furstar och kyrkliga makthavare var – inte oväntat – sådana yttre och inre krislägen där extra skatter erfordrades. I sådana lägen såg sig de medeltida härskarna, som alltjämt i stor utsträckning grundade sin finansiella makt på avkastningen av den kungliga domänen och egna jordinnehav, så gott som undantagslöst tvungna att tillkalla olika former av representation.¹⁸ Lagstiftning var å andra sidan en verksamhet som man oftare var beredd att låta härskaren ombesörja på egen hand, där inte starka traditioner stod emot.

Det är inte möjligt att här följa omnes tangit-principen vidare längs alla de många och delvis slingrande vägar i europeisk rätts- och författningsutveckling där vi kan finna den åberopad. Vid mitten av 1200-talet dyker i England en ny term upp, som med tiden kommer att ersätta *colloquium* som beteckning för de sammankomster till vilka furstar och prelater kallade dem vilkas samtycke de ansåg sig behöva i olika ärenden. Den nya termen är *parliamentum*, och ett nytt ord brukar som Congar riktigt anmärker oftast tyda på att man behöver en term för att beteckna ett nytt fenomen.¹⁹ Termen får fotfäste även på annat håll, framför allt i Frankrike, där dess betydelse emellertid tidigt blir en annan än i England; den dömande funktion som – med stöd i den feodala principen att var och en skulle dömas av sina likar – var ett element i de församlingar som världsliga herrar sammankallat kom i Frankrike att bli ”parlamentets” främsta uppgift, medan det politiska uppdraget blev dominerande i England, låt vara parallellt med det judiciella. I Frankrike hyste för övrigt under hela ancien régime parlamenten uppfattningen att de hade en politisk roll, som också spelades ut med kraft i orostider.

I ett europeiskt perspektiv var det således ingalunda någon nyhet som riksföreståndaren Sten Sture d.y. introducerade när han i sitt brev till västgötaherrarna på våren 1518 karakteriserar det herremöte han säger sig

¹⁸ Congar, a.a., s. 230–242.

¹⁹ Congar, a.a., s. 234f. ”Parlamentum” förekommer i danska urkunder från 1282 och från 1300-talet som benämning för den herredag som i Danmark benämndes danehoffet och i svenska dokument från 1321 och 1328, sannolikt också som latinsk benämning för herredagar. Se Herman Schück, Rikets råd och män. Herredag och råd i Sverige 1280–1480. Stockholm 2005 (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, historiska serien 23), s. 14f., 52 och 55.

planera. Quod omnes tangit var vid det laget en väletablerad princip i den politiska och statsrättsliga diskursen. En bekännelse till den principen var kanske rentav lika självklar och trivial som en bugning för demokratin i ett liknande dokument år 2007, även om hänvisningen till den romerskrättsliga grundsatsen ännu inte vunnit burskap i det karga Sverige. Den eventuella självklarheten innebar givetvis inte att maximen gav lösningar åt alla de problem som inställde sig när det gällde att avgöra med vilken rätt den ena eller andra mötesdeltagaren kunde föra "sina hemmavarande medbröders" talan – som det senare ibland skulle heta i den svenska riksdagen. Vilka var "omnes" i det ena eller andra fallet? Vem utsåg dem? Vilka frågor kunde anses angå alla?

Det må avslutningsvis noteras att i den kanoniska rätten, där omnes tangit-principen hade gjort sin debut i den medeltida offentligheten, denna princip kom att genomgå en utveckling som snarast kan betecknas som en reträtt. Efter de stora reformsträvande kyrkomötenas tid, i motreformationens centralstyrda och starkt hierarkiska kyrka, fanns inte mycket utrymme för en bred och allmän representationsprincip. När vi idag återfinner maximen i den gällande *corpus iuris canonici* är det i ett sammanhang och i en lydelse som ligger mycket långt från de idéer som bröt igenom i 1200-talets och 1300-talets begynnande statsrättsliga tänkande. Den gällande texten, som den lyder efter 1979, utgör den tredje underavdelningen av canon 119, som har rubriken *Ad actus collegiales quod attinet, nisi iure vel statutis aliud caveatur* ("Vad som gäller om kollegiala beslut försåvitt annat inte är att iakttas till följd av gällande rätt eller lagar"). Denna canons första paragraf handlar om val i kollegiala församlingar, den andra paragrafen om majoritetsprincipen vid andra beslut. Den tredje lyder: *quod autem omnes uti singulos tangit, ab omnibus approbari debet* ("men vad som angår alla såsom enskilda bör gillas av alla"), och kommentarerna förklarar att regelns syfte är att skydda den enskildes rätt mot majoritetsbeslut, som kan inkräkta på den.²⁰

²⁰ Münsterscher Kommentar (se not 5 ovan), canon 119, kommentaren s. 15. Se även The Code of Canon Law. A Text and Commentary Commissioned by the Canon Law Society of America, ed. James A. Coriden, Thomas J. Green, Donald E. Heintschel, London 1985, s. 84. I engelsk översättning lyder canon 119, § 3: "what touches all as individuals, must be approved by all." Kommentaren säger: "the intent of the rule is to safeguard individual rights – which are intrinsically inherent in each member of the college – against destruction or alternation by a majority".